

A magyar–szlovák–ukrán hármashatár egy-egy településének családnévállományát állítja munkája középpontjába KOVÁCS ANDRÁS (181–191). A Tiszaszentmárton (Magyarország), Kistárkány (Szlovákia) és Tiszasalamon (Ukrajna) református egyházi anyakönyveibe az 1990-es évektől bejegyzett családnevek vizsgálata lehetőséget nyújt a jellemző családnevek feltérképezésére, megterheltségének és elterjedésének vizsgálatára. A szerző kitér a családnevekben kimutatható kontaktushatások elemzésére is: megállapítja, hogy a felvidéki és a kárpátaljai település családnevein egyaránt kimutatható a szláv hatás.

A kötet a szerzők rövid magyar és angol nyelvű szakmai önéletrajzával zárul (194–198).

A konferencián nyelvészek mellett geográfusok és geoinformatikusok is részt vettek. Az olvasó egy olyan konferenciakötetet tarthat a kezében, mely egyfelől az interdiszciplinaritás jegyében született, másfelől a névtan alkalmazott jellegéről tesz tanúbizonyságot.

BÁTORI GYOPÁR

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9762-595X>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

**PATRICK HANKS – KATE HARDCASTLE – FLAVIA HODGES,
A Dictionary of First Names [Egyénnevek szótára]**

Oxford Reference Collection. Oxford University Press, Oxford, 2016. 472 lap

1. Az Oxford University Press egyénnévszótára¹ 1990-ben jelent meg először. A tény, hogy 2006-ban a kötet egy jelentősen bővített második kiadást is megért, 2016-ban pedig a kiadó referenciaművek sorozatában újranyomták, jól mutatja a névszótárak iránti, a szakma és a laikusok részéről egyaránt megnyilvánuló érdeklődést. Népszerűségéhez bizonyára az is hozzájárul, hogy az angol nyelvterület egészére koncentrált. Ez egyrészt hatalmas felvevőpiacot jelent, másrészt komoly kihívást is, hiszen az angol nyelvű országok egyénnévkészletei között jelentős eltérések vannak a történelmi, társadalmi, etnikai, kulturális és nyelvi különbségekből fakadóan. Ráadásul számos más országgal szemben ezekben jellemzően nem szabályozzák az egyénnévválasztást, így az egyedi névadás legváltozatosabb módjai és eredményei bővítik szinte korlátlan módon a névkészletet. A szótár készítői fokozottan igyekeztek figyelni a fenti különbségekre: mind az előszókban, mind a szócikkekben gyakran találkozunk egy-egy név vagy névadási indíték, szokás kapcsán szocioonomasztikai és névföldrajzi megjegyzésekkel. Az *Ann* szócikkéből kiderül például, hogy ez az írásváltozat az Egyesült Államokban sokkal gyakoribb, mint a máshol elterjedtebb *Anne*; a 2. kiadás előszava szerint a névteremtés jellemzőbb az afrikai-amerikai körében (viii) stb.

Sajnálatos ugyanakkor, hogy nem derül ki, a szerzők milyen statisztikákra alapozzák megállapításukat, sőt bibliográfia hiányában a felhasznált irodalomról sem alkothatunk

---

¹ Az *egyénnév* terminus használatát a *keresztnév* helyett az indokolhatja, hogy a szótárban és mellékleteiben – ahogyan az angol nyelvterületek névanyagában is – számos nem keresztény háttérű, pl. arab, japán, indiai, zsidó név szerepel. A terminológia további kérdéseiről l. a 2.2. pontban.

képet. Ez különösen azért zavaró, mert a szerzők nemcsak az angol nyelvű területek névadási hagyományaival foglalkoznak, hanem – helyeselhető módon figyelembe véve az e területeket érő számtalan kulturális, nyelvi stb. hatást – más nyelvekhez, etnikumokhoz, országokhoz kötődő keresztnévállományokról és névadási hagyományokról is szólnak röviden, így a magyarról is. A szerzők több nyelv esetében kaptak speciális segítséget egy-egy szakértőtől, mint az kiderül a köszönetnyilvánításokból (x, xxviii), annak azonban nincs nyoma, hogy a magyar kapcsán ki vagy mi lehetett a forrásuk (ennek jelentőségéről l. később).

2. A kötet felépítése könnyen áttekinthető. Magát a szótári részt (1–286) két bevezető előzi meg (vii–x, xi–xxviii), majd melléletek következnek nagy gazdagságban. E részek legalább olyan haszonnal forgathatók, mint maga a szótári rész, sőt maguk is afféle miniszótáraknak tekinthetők, hiszen számos nyelv vagy terület (arab, kínai, francia, német, indiai, ír, olasz, japán, orosz, skandináv, skót, spanyol, walesi) egyénnévállományát mutatják be rövid szócikkek formájában (1–13. melléklet). Eltérő szempontú megközelítéssel kilóg a sorból az ezeket követő 14. melléklet, amely az uniszex neveket tartalmazza (435). A 15–22. melléklet (legalábbis a tartalomjegyzék szerint, az ismertetési példány ugyanis sajnos hibás, a 13. melléklettel véget ér) bizonyos évek leggyakoribb egyénneveit közli: többnyire 2003–2004-ből, de Anglia és Wales, illetve az Egyesült Államok esetében az 1954–2003 közötti időszakból is; az említett államok mellett Skóciából, az Ír Köztársaságból, Ausztráliából és Új-Zélandról.

2.1. A 2. kiadás rövid bevezetőjének (vii–x) elsődleges célja az új kiadás indoklása. Eszerint az 1. kiadás óta eltelt időben jelentős mennyiségű új név keletkezett, és sokat változott a névdívat. Ezért a szerzők egy rendkívül hasznos, közérthető, számos példával színesített összefoglalást adnak arról, hogy milyen módon bővíthet a keresztnévállomány. Először az új nevek létrehozásának módjait tárgyalják öt pontban: névteremtés (pl. *Condoleezza* < *con dolcezza* 'kellemesen, édesen', ol. zenei terminus), névképzés (pl. *Rachel* + *-ina*), kontamináció (pl. *Diandrea* < *Diana* + *Andrea*), a hagyományostól eltérő helyesírás (pl. *Danyal* < *Daniel*) és a közszavak egyénnévvé tétele (pl. *River* 'folyó'). A fent említett szociolingvisztikai és névföldrajzi megjegyzések mellett a szerzők az idő dimenziójára is tekintettel vannak, így folyamatosan reflektálnak az egyes névalkotás-módok népszerűségének és jellemzőinek a változására is.

Az új nevek más nyelvekből is származhatnak. Erről a 2. kiadás előszava csak röviden szól, hiszen az 1. kiadásé bőségesen tárgyalja a kérdést. Amit a 21. század elejétől jellemzőnek látnak a szerzők a 20. század utolsó évtizedeihez képest, az az ír és walesi, különféle európai és egyre inkább az arab nevek iránti megnövekedett igény, származástól és vallástól függetlenül.

Végül egyéb trendeket is megemlít az előszó: ilyen például a korábban tabu alá eső nevek megjelenése (pl. *Cain* 'Káin', *Cassandra* 'Kasszandra'), ami a szerzők szerint a társadalom kevésbé babonássá válásával magyarázható, véleményem szerint viszont legalább ennyire fontos az is, hogy e nevek már eltávolodtak eredeti viselőiktől, sokan nem is ismerik például a görög mítoszt. Szintén újabb trend a helynevek egyénnévként való használata (pl. *Brooklyn*), amely még a nemhez kötődésen is változtatható: régen a *Paris* férfinév volt a trójai királyfi nyomán, a szerzők meglátása szerint napjainkra azonban inkább a francia főváros motiválja a névadást, ezért használatos inkább lánynévként.

2.2. Az 1. kiadás itt is közölt, jóval hosszabb előszava (xi–xxviii) először a terminológiát tisztázza, a nemzetközi névkutatásban napjainkban elfogadottnak tekinthető állásponttól eltérő módon (vö. pl. az ICOS terminológiai jegyzékével: <https://icosweb.net/drupal/terminology>). Maguk a szerzők is utalnak arra, hogy a *first name* és a *given name* gyakran szinonimaként használatos, álláspontjuk szerint azonban az előbbi szűkebb kategória, csak a teljes név legelső elemére vonatkozik, míg a *given name*-be beletartozik a második, harmadik stb., az apai családnév előtt álló névelem is (xi). Az *apai*-t azért szükséges itt hangsúlyozni, mert a szerzők szerint éppen ezen a második, harmadik stb. névi fokozaton keresztül válik sok családnév egyénnévvé (pl. *Dudley, Duncan*), többnyire azért, hogy az anya családnévét adják a gyermeknek. A szótárba ezért e névtípusnak csak azok a tagjai kerültek be, amelyek már eljutottak a valódi first name státuszába, vagyis a teljes név legelső névelemeként is használatosak.

Ezt követően (a szükségesnél jóval rövidebben és önálló alfejezetcímmel való kiemelés nélkül) olvashatunk a szótár céljáról, a szócikkek tartalma és felépítése helyett pedig érdekes módon mindössze a változatok kérdéséről, illetve ennek kapcsán az utalozás gyakorlatát említik meg (l. a 3. pontban).

Jóval részletesebb ezzel szemben az angol nyelvterületek egyénnévállományában jelen lévő különböző rétegek és típusok bemutatása. A tárgyalás fő vezérfonala (legalábbis egy-két utalásból sejtethetőleg) a gyakoriság (a nagyobb elemszámú és jobban megterhelt tagokból álló kategóriáktól haladunk a kisebbek felé), a kategorizáció alapja pedig (a lehető legtágabban értelmezve) a nevek forrása. Néhány kategória magától értetődő (pl. görög–latin kultúra, bibliai és szentnevek, irodalmi, filmes és popkulturális utalások), mások azonban esetlegesek, illetve eltérő szempontúak (pl. a királyi és arisztokrata nevek, valamint a vallási irányzatokhoz és felekezetekhez kötődő nevek csoportjának inkább a motiváció és/vagy a társadalmi megoszlás az alapja; a családnévből, közszókból, helynévből, becenévből lett egyénnevek pedig a nyelvi előzmény). A felsorakoztatott, gazdag és változatos példaanyagot látva persze nem is csodálható, hogy nehéz megtalálni a tárgyalás egységes szempontját, hiszen az érintett országok egyénnévállománya számos nép, kultúra, nyelv, vallás és korszak lenyomatát hordozza magán.

Az előszó befejező része a különböző országok, társadalmi csoportok és időszakok névadási gyakorlatával foglalkozik, feltehetőleg, de explicite nem kimondva egyrészt egyfajta értelmezési kontextusként, másrészt mert az áttekintett országok és csoportok névanyaga az angol nyelvterület egyénnévállományának is a forrásául szolgál(t). A tárgyalás szempontjai némileg ismét keverednek: előbb az Angliában a 17. század óta létrehozott új neveket, illetve a modern amerikai névadást ismertetik röviden, majd az időbeliségről áttérnek a társadalmi szempontokra (afrikai amerikai és egyéb fekete nevek), végül a térbeliség szempontja következik. Kanada, Ausztrália és Új-Zéland angol nyelvterületként érthető módon kapott itt helyet, az egyes európai országok, illetve népek és nagyobb régiók bekerülése és sorrendje azonban már esetlegesnek tűnik (Franciaország, Olaszország, Ibériai-félsziget, Németország, Hollandia és Belgium, Skandinávia, Oroszország, Lengyelország, Magyarország, Románia és a modern zsidó névadás).

A magyar névadásról a kiadvány hiteles információkat közöl (xxvi), habár természetesen elnagyoltan. Az igen széles merítésnek köszönhetően ugyanis minden országra legfeljebb fél oldalnyi vagy kevesebb helyet szentelhettek a szerzők, és a magyar így is a hosszabbak között van, miközben az angol névadásra feltehetőleg nincs különösebben

jelentős hatással. A 15 sornyi bemutatásból megtudható, hogy a magyar nem indoeurópai nyelv (de hogy milyen, az nem derül ki), ezért szerkezete erősen eltér a környező nyelvekétől. Részben annak következtében azonban, hogy az ország közép-európai hatalom volt, sokáig politikailag egyesítve a német nyelvű Ausztriával, erős nyugati keresztény és német hatás érte a névállományt, sőt szláv is azon szláv közösségek részéről, amelyeket egy időben Budapestről kormányoztak – szól a magyar egyénnévállomány és nép történelmének egy mondatba sűrítésétől óhatatlanul némileg felületesre sikerült megállapítás. Megtudjuk még, hogy a más nyelvekből átvett nevek alakja erősen eltávolodott az eredetitől (habár ez általában így működik a nyelvekben, és nem is igaz a magyarban lévő jövevénynevek összességére, l. pl. *Anna, Adám, Dávid*). Példaként a leggyakoribbnak tartott férfinevek közül az *István-t, Imré-t, László-t* és *Kálmán-t* említik, feltehetőleg nem véletlenszerűen, hiszen feltűnően Árpád-házi nevekről van szó. (Ezt támasztja alá az is, hogy az előző korábbi részeiben kétszer is előfordul magyar utalás, és éppen e nevek: arra, hogy számos népnél népszerűek a királyaik által viselt nevek, magyar részről a *László* a példa [xvii], a *Kálmán* pedig az írek kora középkori hittérítő tevékenységét példázza, hiszen Szent Kolombán révén jutott el Magyarországra [xviii]). Végül – a közös európai névkincsen túli rétegekből egyedülként kiemelve – megemlítik, hogy néhány nevet latinból fordítottak le, példaként a *Flora > Virág* és a *Hilarius > Vidor* nevet hozva. Ez is arra utal, hogy a szerzők magyar névkutató segítségére nélkül dolgoztak (másképp a szórványos *Vidor* helyett nagyobb eséllyel került volna ide például a *Constantinus > Szilárd*). Végezetül előkerül az a fontos tény is, hogy – Európában egyedülként – a magyarban a családnév után áll az egyénnév.

2.3. A szótári rész két hasábra szedve tartalmazza a szócikkeket, a férfi- és női neveket nem különválasztva, a nemhez kötődésre a nemzetközileg ismert szimbólumokkal (♀, ♂) utalva. A szótár célja – mint az az előszóból kiderül – a különböző kultúrákból, nyelvekből eredő nevek révén is bemutatni a különböző kultúrák hasonlóságait és különbségeit a nevek formájára, nyelvi eredetére, kulturális sajátosságaira és leszármazási viszonyaira utaló megjegyzésekkel. Ennek megfelelően mindig szerepel a szócikkben a név nyelvi eredete; a gördített etimológizálás elvét követve a végső etimon és a közbülső fokozatok is. Így a *Dawson*-ról megtudhatjuk, hogy az azonos alakú családnévből ered, amely a *Daw* apanévi változata, a *Daw* pedig a *David* becézője.

Ha egy névnek több változata is használatos (legyen akár csak írásváltozat, pl. *Ann* és *Anne*, akár ugyanazon név hangtani és morfológiai változások révén kialakult bármiféle változata), elvileg a hagyományos angol írásmódút veszik alapul, a többit, amelyek természetesen szintén külön szócikket kaptak, ide utalják. Az utalózás azonban néhány esetben nem következetes. A *Johanna*-tól például a *John*-hoz utalnak, hiszen annak a női formája, nincs viszont utalás a *Joanna*-hoz, holott a *Joanna* szócikkében olvashatunk bővebben a női pár kialakulásáról és újszövetségi viselőjéről, tehát ez a fő szócikke a névbokornak.

A szócikkek további tartalma igen változatos, nem formalizált. Az eredet mellett többnyire utalnak a gyakoriság változására, valamely országban, régióban vagy társadalmi csoportban való nagyobb elterjedtségre és a népszerűség okára (pl. az *Anne* gyakoribbá válása az *Ann*-nel szemben L. M. Montgomery nálunk is jól ismert, 20. század eleji Anne-regénysorozatának köszönhető). Irodalmi, mitológiai stb. eredetű neveknél egészen hosszú magyarázatok is szerepelhetnek a névviselőről (pl. az *Achilles*-nél 6 mondatot szentelnek csak a görög hős élettörténetének). Gyakran utalnak híres névviselőkre is.

A fő szócikkekben gyakran megjelennek az önálló egyén névként is használatos változatok, valamint a becéző formák. A szerzők különbséget tesznek a rövidült változat (SHORT FORM) és a becenév (PET FORM) között, habár e két kategória elkülönítése nem tűnik problémamentesnek. A *James* esetében például a *Jim* SHORT FORM-ként szerepel (habár nem csupán rövidülés történt a névben), a *Jimmy* pedig érthető módon PET FORM a becéző képzés miatt. Ugyanakkor persze a rövidült formák is szolgálhatják a becézést, és mind a rövidült, mind a becéző formából válhatott önálló egyén név az angolban is (pl. a már egyén névként is használt *Jack* eredetileg a *John* beceneve volt, a *Jan* pedig a *Janet* vagy a *Janice* rövidülése a szótár szerint).

A több nyelvben is ismert egyes nevek szócikkeinek a végén néha más nyelvi megfelelők is feltűnnek, de hogy mely nyelveket említik meg, az szintén ötletszerűnek tűnik (a *Jacob* esetében például szerepel a magyar *Jákob*, s többek közt a finn, lengyel, cseh megfelelő is, a *James*-hez viszont nem került be se a magyar *Jakab*, se a fenti nyelvek vonatkozó megfelelői).

4. Az Oxford University Press egyénevszótára jól láthatólag elsősorban a nagyközönség számára készült. Erre utal a szócikkek felépítését részletesen bemutató leírás és a bibliográfia hiánya, a névadási szokások igen bőséges, olvasmányos bemutatása, valamint a popkulturális utalások sokasága. Adatgazdagsága, az adatok megbízhatósága és mellékletei miatt ugyanakkor mind a szótár és mellékletei, mind az előszók jól használhatók a szakma számára is. A fent említett következetlenségek és egyenetlenségek ugyan lexikográfiai, illetve elméleti szempontból zavarók, de az egy-egy névvel kapcsolatos tájékozódást nem befolyásolják. Az pedig különösen öröndetes, hogy a szerzők kiemelt figyelmet fordítottak más nyelvek és kultúrák névállományára, s ezek között a magyar is helyet kapott.

SLÍZ MARIANN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5959-1018>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT, *Örök névnaptár. A mai magyar keresztnevek legteljesebb gyűjteménye*

Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2017. 240 lap

1. Az *Örök névnaptár* a Magyarországon anyakönyvezhető keresztnevek legteljesebb gyűjteménye, illetve annak névszótári feldolgozása. Azt a 3862 keresztnevet tartalmazza, amely 2017. január 1-jén anyakönyvi bejegyzésre alkalmas névként szerepelt a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének jegyzékében. A kiadvány legfőbb újdonsága, hogy nemcsak a névhez kapcsolódó alapvető információkat (az eredetet és a közszói jelentést) közli, hanem mindegyik névhez névnapot is javasol.

Az előszót követi az elméleti bevezető (5–12), melyben a névnap ünnepéről, a névnapozás szokásáról, a névnap(ok) időpontjának meghatározásáról, a névtár tartalmáról, a névcikkek felépítéséről olvashatunk. Az olvasó tájékozódását segíti a rövidítések jegyzéke